

De verschillen worden pas openbaar als menschen, die tot oordeelen bevoegd heeten, ze constateeren en er over spreken gaan. Het zwaartepunt zal dus steeds moeten gelegd worden in de vraag, of zij die zulks doen het behoorlijk doen, en op goede gronden. Het geval, dat ik zelf gesignaleerd heb, spreekt op het gemakkelijke af duidelijk genoeg. Niemand heeft vóór Prof. Hepps brochure over de algemeene genade ondergeteekende willen beschuldigen van te vroege publicatie. Eerst toen Prof. Hepp een meening van mij „in versneld tempo” verdedigd achtte, hoewel ik later aantoonen kon dat ze reeds was uitgesproken vóór mijn benoeming in 1933, lieten enkele broeders zich eveneens verleiden tot geklaag over te vroege publicatie. Laat men zich vooral geen luchtkasteelen bouwen, maar op den bodem der werkelijkheid blijven staan.

De pluriformiteit in 't geding.

Het aantal opvattingen der pluriformiteit is groot. Men bedenke dit, wanneer men in „De Waarheidsvriend” een beschouwing leest over „De Vrijzinnigen en de Reorganisatie” (der Hervormde Kerk). Teekend — dit in 't voorbijgaan — is de aanhef van het artikel.

De huidige toestand van de Ned. Hervormde Kerk schijnt voor de modernen zoowat een ideale te zijn. Ze kunnen praktisch doen en laten wat ze willen. Ze kunnen prediken wat ze willen. Met de heilige belofte: dat ze het Heilig Evangelie van Jezus Christus naar Gods Woord en den aard en den geest der belijdenis zullen prediken — komen ze binnen; en als ze binnen zijn, trekken ze zich van die heilige belofte niets aan. En als mannen als Prof. Van den Berg van Eysinga heel kalm zeggen, dat Jezus nooit bestaan en nooit geleefd heeft, stellen ze zich aan als degenen, die naar recht in de Hervormde Kerk thuis hooren en goochelen wat met woorden als „ik houd het liever met den Godzoon, dien het N.T. ons teekent, god uit God, tijdelijk verschenen in menselijke gedaante, die met geen mogelijkheid zich laat veranderen in de historische figuur van een leeraar of profeet”.

Intusschen hebben wij een andere reden voor het verwijzen naar „De Waarheidsvriend”. Het blad citeert een uittaling van vrijzinnigen, die bezwaard zijn tegen de reorganisatie. Er is een officiële brochure verschenen van Dr K. A. Boversluis te Zutphen, waarin argumenten tegen de reorganisatie-plannen worden gegeven. Het vierde argument ziet er als volgt uit:

Het Ontwerp geeft geen oplossing van het nijpende probleem der pluriformiteit der Kerk. Waareen niet? a. Het Ontwerp gaat uit van het beginsel der eenheid der gemeente, en dat moeten we juist niet hebben. b. De praktische bezwaren zijn vele, zoodat er weinig vrede van te verwachten is.

De kwestie-Drachten.

De (Amerikaansche) „Wachter” schrijft inzake de kwestie Drachten:

Prof. Greydanus is niet de eenige, die met het zogenoemde nieuwe kerkrecht niet vereenigd is. En als de bovenvermelde handeling der classis daarvan werkelijk de vrucht is, dan verwondert ons de afkeuring van dat kerkrecht in 'tallerminst niet.

De tweefleel strooming op kerkrechtelijk gebied wordt gedurig openbaar. Nog maar kort geleden was er in de bladen heel wat discussie over de dissertatie van den pas gepromoveerden Dr Bouwman. Centralisatie en decentralisatie van autoriteit, independentisme en overheersching door de breedere kerkelijke vergaderingen, eigenmachtige handelingen van kerkeraden en „synodicalism”, zoodat het ten onzent een enkele keer genoemd is een „classicism”, waarvan men het beschreven geval in Nederland misschien een voorbeeld zou kunnen heeten, zijn de beide klippen tusschen welke het schip der kerk heeft door te varen. Zoo hier als in Nederland raken we wel eens nu deze en dan weer die. Zou 't altijd zoo moeten? Indien ja, dat er dan in tijds op het gevaar gewezen worde, wanneer het dreigt.

Ook Dr W. A. van Es spreekt zich nader uit in „Geref. Kerkblad voor Leeuwarden”. We lezen o.m.:

Nu voor 12 jaar op de Synode te Assen, is er bij het dusgenaamde „kerkrechtelijke vraagstuk” van toen, een vrij scherpe tegenstelling van principieelen aard aan den dag gekomen, niet alleen tusschen de kerkrechtelijke opvattingen van personen, die destijds in het leven onzer kerken op den voorgrond stonden, maar ook tusschen den koers, welke tot dien tijd toe kerkrechtelijk in onze uitgeleide en vereenigde kerken was gevolgd, en volgens de overtuiging van velen, ook de bepalingen van onze Kerkenorde en de maatregelen van tucht, welke men destijds noodig achtte, althans tusschen nieuwe denkbeelden welke ingang vonden, en den gedachten gang, waaraan men tot hertoe ook op onze Generale Synodes was gewoon geraakt.

Ook wij konden ons toen in den nieuwen gang van zaken moeilijk vinden, en hebben daarvan destijds in het officieel orgaan van toen in zeer uitvoerige artikelen historisch en principieel rekenschap gegeven.

Dat de kwestie toen is blijven zitten, lag aan de omstandigheden van dien tijd. De kerkrechtelijke kwestie was toen zoo nauw verbonden met die van dogmatismen en confessioneelen aard, dat het zeker niet van groote bedachtzaamheid zou hebben getuigd, wanneer men, door de kerkrechtelijke kwestie op de spits te drijven, de moeilijkheden van die dagen nog had vermeerderd en vergroot.

De gemoeienderen waren destijds zoo in beroering geraakt, dat er ook weinig gelegenheid voor rustig onderscheiden scheen aanwezig te zijn. Wie met de kerkrechtelijke gaste van de Synode van Assen het niet geheel eens was, werd bij de massa allicht ook voor een verkapt anhang van de dogmatistische afwalingen gehouden. Zoo zweeg men dan maar, ook al moest men het met leede oogen aanzien, dat broeders en zusters, ook hier te Leeuwarden wel, die

dogmatisch nooit eenige neiging zelfs tot afwijking hadden vertoond, om hun kerkrechtelijke bezwaren meenden van ons weg te moeten gaan.

Even verder:

Doch we hebben daarbij toen de uitdrukkelijke verklaring gevoegd, dat we daarom, wat het verschil van meening zelf betreft niet van gevoelen veranderd waren: wij „conformeerden” ons, gelijk destijds de formulering was „met behoud van eigen meening”. En onze kerkeraad heeft niet alleen daarin nooit eenige reden gezien, ons daarover op eenige wijze lastig te vallen, maar toen destijds een broeder der gemeente tot ouderling was gekozen, en deze meende eerlijkheidshalve het den kerkeraad te moeten mededeelen, dat hij zeer ernstige bezwaren van „kerkrechtelijken aard” tegen de beslissing van Assen had, en zelfs een bevoegdheid eener synode tot afzetting van ouderlingen nooit zou erkennen, heeft de kerkeraad daarin ook in het allerminst geen reden gezien om dezen broeder van zijn benoeming tot ouderling te ontheffen. En misschien zou reeds toen de kwestie weer op de eene of andere wijze op onze meerdere vergaderingen acuut zijn geworden, indien niet de gezondheidstoestand van bedoelden broeder toch weer kort daarna had genoopt, bij den kerkeraad ontheffing aan te vragen.

En zoo staan we persoonlijk nog altijd tegenover de kwestie.

Noch de lijvige dissertatie van Dr Bouwman, noch wat ook, dat over het vraagstuk voor en na in bladen of op andere wijze over deze kwestie is geschreven of gezegd, heeft ons ook maar in het allerminst in ons gevoelen te dien aanzien kunnen schokken. Ook wij achten, gelijk we het ook bij de bespreking van het boek van Dr Bouwman in ons Kerkblad hebben uitgesproken, den nieuwen gang van zaken, het „nieuwe kerkrecht”, zoodat het wel wordt genoemd, niet in overeenstemming met de beginselen, in onze Kerkenorde neergelegd, en zoowel in 1886, als bij de vereeniging onzer kerken in 1892, aanvaard, en ook niet bevorderlijk voor de rustige en gezegende ontwikkeling van het leven onzer kerken, zoodat wij die zouden wenschen of wij die zien. Al geven ook wij wel toe, dat er in de toepassing der tot hertoe gevolgde beginselen wel eens neigingen zich vertoonden die tot bedenking aanleiding konden geven, en er ook acharduwkanten aan de toepassing dier beginselen zijn, waartegen men op zijn hoede moet zijn, en die in verband met de behoeften van het leven van onzen tijd — we denken bijv. aan het meermalen saamkomen onzer Gen. Synode — ook nieuwe maatregelen kunnen noodig maken.

De heer H. Algra schrijft in „Leeuwarder Kerkbode”:

Er was vroeger eens een groot faillissement in Leeuwarden. Dat gaf op het kantoor van den curator heel wat geclief. Maar die curator was een practisch man.

Hij decreeteerde: je telt elke kolom maar één keer op. Want als je het een tweede keer doet, krijg je mogelijk weer een andere uitkomst en je weet niet, of de eerste goed is.

Men zou hetzelfde advies willen geven ten opzichte van kerkelijke adviezen.

Prof. Greydanus geeft een voorbeeld, dat een Professor in het kerkrecht binnen een paar maanden twee adviezen geeft, die elkaar uitsluiten.

De eerste maal is de Synode met kerkelijk gezag bekleed, omdat haar leden in het ambt staan.

De tweede keer, omdat zij door de kerken zijn afgevaardigd.

Zijn zij intusschen als ouderling afgetreden, het doet er niet toe.

Wij willen voor den professor geen clementie pleiten. Men zou het ons kwalijk kunnen nemen.

Wij willen liever zeggen: het is de fout van hen, die tweemaal advies vragen. Zij hadden de levenswijsheid moeten kennen van den advocaat, waarvan hierboven sprake was.

K. S.

Twee lijnen.

In het „Kerkblad van de Gereformeerde Kerken in Nederlandsch-Indië” schreef Dr S. U. Zuidema een serie artt. onder den titel „Die ontvangenis is van den Heiligen Geest, geboren uit de maagd Maria”. Uitvoerig besprak hij daarin de beschouwingen van Kohnstamm en Bruner omtrent dit dogma. Maar ook gaf hij een tekening van wat in Gereformeerden kring omtrent dit geloofstuk is gedacht en geschreven. Hier volgt het art., waarin hij dat doet. Er werd in de „Perschoorw” reeds van dit art. gesproken. Het is No. IX van de reeks (17 Febr. 1938):

„De bovennatuurlijke ontvangenis is niet onverschillig en waardeloos; ze staat met de Godheid van Christus, met zijn eeuwig voortbestaan, met zijne volstrekte zondeloosheid in het nauwste verband, en heeft daarom ook voor het geloof der gemeente eene groote betekenis.” Zoo schreef Bavinck in zijn dogmatiek (III, 313). En wanneer hij dan op de betekenis van de ontvangenis uit den Heiligen Geest ingaat, vindt hij tweefleel: Vooreerst dat hetgeen in Maria verwekt is, niet in den wil eens mans, doch in de werkzaamheid, de kracht des Heiligen Geestes zijn oorzaak vindt. Ja, langs dezen weg heeft de Zoon Gods Zichzelf die menselijke natuur toebereid, waarmede Hij Zich als Middelaar zou vereenigen. In de tweede plaats bewerkte de Heilige Geest de heiliging en toebereding van Christus' menselijke natuur tot die geheel eenige vereeniging in eenheid en gemeenschap met den Persoon des Zoons (III, 314, '15). De uitsluiting van den man, i.e. van Jozef — de keerzijde van de ontvangenis uit den Heiligen Geest — bewerkte tevens, „dat Christus, als niet in het werkverbond begrepen, ook vrij bleef van erfschuld en daarom ook naar zijne menselijke natuur vóór en na zijne geboorte van alle smet der zonde kon bewaard worden”. (III 317). En, zoo voegt Bavinck hieraan iets verderop toe, „de ontvangenis van den Heiligen Geest was niet de diepste grond en laatste oorzaak van Jezus' zonde-

loosheid, gelijk velen beweren, maar zij was de eenige weg, waarin Hij, die als persoon reeds bestond en tot Hoofd van een nieuw verbond was aangesteld, nu ook op menselijke wijze, in het vleesch, zijn en blijven kon, wat Hij was, de Christus, de Zoon Gods des Allerhoogsten” (III, 317, 318).

In ietwat anderen zin heeft Dr A. Kuyper Sr zich uitgelaten in zijn studie „De Vleeschwording des Woords”. Voor Dr Kuyper beteekent de leer, dat de Zoon Gods wel een menselijke natuur, doch niet een menselijke persoon heeft aangenomen, dat de Middelaar Gods niet deel heeft aan de erfschuld, niet in Adam gevallen is (b.v. blz. 104, 127). Voor Kuyper klemt dit zóó sterk, dat hij oordeelt, dat zoo de Middelaar ook een menselijke persoon had aangenomen, Hij stellig deel had aan de eerste overtredding van Adam, en in de erfschuld begrepen was. In dat geval zou hetgeen uit Maria geboren was, nimmer heilig hebben kunnen zijn. Want Dr Kuyper oordeelt, dat de zonde haar zetel niet in onze menselijke natuur, doch in onzen persoon heeft (blz. 104). En wijl nu voorts de erfsmet, welke van ouder op kind overgaat, daar ze in onze menselijke natuur is ingedragen, immer moet volgen op de erfschuld, en er nooit sprake kan zijn van een erfsmet wanneer er geen voorafgaande erfschuld zou zijn, daarom moest ook de Christus naar Zijn menselijke natuur ontvangen worden zonder toedoen des mans, n.l. uit den Heiligen Geest. Toen immers de menselijke natuur aan Christus toekwam door de maagd Maria, kwam deze Hem toe uit Adam „door een stroom van zonde heen”. Indien dan ook niet vooral de menselijke natuur, welke Hij van Maria ontving, gereinigd en geheiligd ware door den Heiligen Geest, dan zou de Christus ook een onreine natuur gehad hebben (blz. 103, 131). Ware dit niet geschied, zoo zou de voor God dwaze ongerijmdheid zijn ontstaan, dat iemand, hoewel zonder erfschuld, toch onder erfsmet zou leven. Saamvattend leert Dr Kuyper, „dat de Christus vrij was van alle erfschuld, doordien hij geen menselijke persoon, maar natuur aannam; vrij werd van erfsmet, doordien in het oogenblik der ontvangenis de Heilige Geest de smet wegnam” (blz. 141).

Vergelijkt men beide uitspraken, dan ziet men, dat Bavinck en Kuyper hier op menig punt geheel met elkander overeenstemmen. Toch is er wel eenig verschil. Bavinck immers wijst niet maar enkel op de betekenis der bovennatuurlijke ontvangenis, doch ook op de betekenis van de uitsluiting van Jozef. Terwijl Kuyper het afdoende acht, dat de Christus daarom van erfschuld vrij bleef, omdat Hij geen menselijke persoon aannam, wijst Bavinck er op, dat dit vrijblijven van erfschuld mede een gevolg is van de uitsluiting van Jozef bij Christus' ontvangenis. Niet zoozeer het feit, dat de Christus geen menselijke persoon aannam, doch veelmeer het feit, dat Hij naar Zijn menselijke natuur geen natuurlijk vader heeft gehad, heeft Hem voor het begrepen zijn in de erfschuld bewaard, wijl Hij, langs dezen weg van de uitsluiting van Jozef, ook niet in het werkverbond begrepen is geweest, hetwelk God vóór den val met Adam en in hem met al zijn natuurlijke nakomelingen had gesloten.

Het is van niet weinig belang, op dit verschil tusschen Kuyper en Bavinck te letten. Voor Kuyper heeft, in zijn genoemde studie, de uitsluiting van Jozef slechts indirecte betekenis, n.l. omdat op deze wijze plaats gemaakt werd voor het wonder van de heiligende werking des Geestes over de menselijke natuur, welke de Christus van Maria ontving. Voor Bavinck daarentegen heeft de uitsluiting van Jozef ook een positieve betekenis. Zij had n.l. tengevolge, dat de Christus nu ook uitgesloten was van het werkverbond, dat God met Adam en in Adam met al zijn natuurlijke nakomelingen had gesloten. De bovennatuurlijke ontvangenis schakelt den Christus naar Zijn menselijke natuur ook uit het verband der natuurlijke nakomelingen van Adam uit.

Ook van een andere zijde is dit verschil te benadere. Kuyper leerde, dat de menselijke persoon door God geschapen wordt (blz. 129).

Zij is dus in alle geval niet daarom in den Middelaar Gods afwezig, wijl Hij als mensch niet een vader heeft gehad. Want, ook indien de Middelaar uit Maria en Jozef zou zijn geboren, dan nog zou Hij geen menselijke persoon behoeven te hebben. En wijl nu volgens Kuyper de erfschuld slechts een menselijke persoon kan worden toegerekend, daar de Middelaar, ook al ware Hij uit Jozef en Maria beide geboren, desondanks zou Hij niet in het werkverbond, en niet in Adam, en dus ook niet in de erfschuld begrepen zijn. Voor Kuyper is derhalve de leer van de maagdelijke geboorte van den Middelaar niet zoo bindend als voor Bavinck. Bavinck toch acht het vanzelfsprekend, dat ware de Middelaar uit Jozef en Maria geboren, zoo zou Hij ook in het werkverbond met Adam begrepen zijn geweest, en derhalve onder de erfschuld gekomen zijn. Vandaar, dat Bavinck verhoudingsgewijs, ook veel strenger nadruk op de maagdelijke ontvangenis van den Middelaar legt dan Kuyper in zijn bovengenoemd geschrift. Voor Kuyper heeft de bovennatuurlijke ontvangenis slechts deze waarde, dat zij de menselijke natuur van den Middelaar door de werking des Heiligen Geestes bevrijdde van de erfsmet. Maar het valt niet in te zien, waarom, gesteld, dat de Middelaar, wijl Hij geen menselijke persoon aannam, vrijbleef van de erfschuld, niet ook voorts van de erfsmet kan ontheven worden door een heiligende werking des Heiligen Geestes over de vrucht in Maria's schoot, ook, al was deze vrucht door Jozef verwekt.

Het leerstuk van de maagdelijke geboorte van den Middelaar klemt bij Kuyper dan ook lang zoo stringent niet als bij Bavinck. Bij Bavinck is het ten eenenmale uitgesloten, dat de Christus zonder erfschuld zou zijn geweest, indien Hij een natuurlijke nakomeling van Adam ware geweest; wat het geval is, wanneer Hij zoowel een natuurlijke vader als een natuurlijke moeder zou gehad hebben. En wijl in dat geval vrijdom van erfschuld zou zijn uitgebleven, zoo ware het — op gelijke gronden als bij Kuyper — ook uit-